

1) วิธีการสอนแต่ละชนิดที่นำมาใช้ ผู้ใช้จะต้องมีความรู้ในวิธีการนั้น ๆ อย่างดี รู้ถึงจุดมุ่งหมาย เทคนิคการใช้ ข้อดี ข้อเสีย ข้อควรระวัง

2) วิธีการสอนต้องเหมาะกับกลุ่มเป้าหมายผู้สอนจะต้องรู้จักวิเคราะห์ผู้เรียนคือใคร จะให้ความรู้เรื่องอะไรทำไมต้องให้ ควรเขียนวัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมต้องการให้เกิดผลอย่างไรสิ่งเหล่านี้จะช่วยเป็นแนวทางในการเลือกวิธีการสอนให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย

3) เลือกวิธีการสอนให้เหมาะสำหรับกลุ่มผู้เรียน

4) ควรเลือกวิธีการสอนที่ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5

5) การเลือกวิธีการสอนควรคำนึงถึงช่วงเวลาที่มียู่

6) วิธีการสอนแต่ละชนิด ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ต่างกัน เกิดทักษะต่างกัน วิธีการสอนบางชนิดให้ความรู้อย่างเดียว วิธีสอนบางชนิดฝึกทักษะ วิธีสอนบางชนิดฝึกความสามารถ การให้ความรู้เรื่องสุขภาพควรพิจารณาเลือกวิธีการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน รู้จักคิดเป็น ทำเป็น รู้จักใช้เหตุผล ใช้สติปัญญา การไตร่ตรองให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนและสังคมผู้เรียน

7) ใช้วิธีการสอนที่ยึดผู้เรียนหรือผู้ป่วยเป็นหลัก และใช้วิธีการสอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเลือกวิธีการสอนสุศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ปฏิบัติตามได้

8) วิธีการสอนแต่ละชนิดควรคำนึงถึงเวลาที่จะใช้

9) รู้จักดัดแปลงวิธีการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนกับสภาพท้องถิ่น สถานการณ์ เหมาะกับปัญหาสาธารณสุขของท้องถิ่น

10) ในการใช้วิธีการสอนแต่ละชนิดควรคำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น การใช้แรงจูงใจ การเสริมกำลังใจสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บรรยากาศ สถานที่ เพื่อช่วยให้วิธีการสอนนั้น ๆ ดำเนินไปด้วยความราบรื่น ประทับใจ ดึงดูดความสนใจ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความพอใจส่งเสริมให้สนใจติดตามการศึกษาต่อไป

11) หลังจากใช้วิธีการสอนแต่ละชนิดควรจะได้ประเมินผลวิธีการนั้น ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

กล่าวโดยสรุปก็คือการให้สุศึกษาเป็นการเสนอความรู้ เนื้อหาข้อเท็จจริงที่ง่าย และเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวัน ให้ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สภาพความเป็นอยู่ สิ่งแวดล้อม สังคมเพื่อจะได้แก้ปัญหาในเรื่องนั้น ๆ ให้เน้นการเปลี่ยนแปลงค่านิยม สังคมบรรทัดฐาน สัมพันธภาพความคิดเห็น เพื่อให้เกิดความรู้ การปฏิบัติ เจตคติ ด้านสุขภาพที่ถูกต้องในเรื่องที่ง่าย ๆ ไปหาเรื่องที่ยากขึ้น

วิธีการสอนหรือให้สุศึกษา

บุญยง เกียรติการค้า และคณะ (2538) กล่าวไว้ว่า วิธีการสุศึกษามีอยู่เป็นจำนวนมาก การเลือกให้วิธีสุศึกษาที่เหมาะสมจึงเป็นเรื่องสำคัญ จะต้องมีเกณฑ์หรือองค์ประกอบต่าง ๆ สำหรับการพิจารณา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ผู้ให้สุศึกษาสิ่งสำคัญเบื้องต้นในการให้สุศึกษาคือตัวผู้ให้จะต้องมีความรู้และมีประสบการณ์ในเรื่องที่จะต้องถ่ายทอดเป็นอย่างดี รวมทั้งการมีบุคลิกเป็นที่ยอมรับจากกลุ่มผู้รับความรู้ด้วยจึงจะทำให้การถ่ายทอดความรู้เกิดผลได้ง่ายและรวดเร็ว และถ้าสามารถเลือกวิธีการสุศึกษาได้เหมาะสม ก็จะเป็นผลทำให้การถ่ายทอดความรู้นั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ผู้รับความรู้หรือกลุ่มเป้าหมาย จำเป็นจะต้องพิจารณาและเลือกวิธีการสุศึกษาให้สอดคล้องกับขนาดของกลุ่ม ระดับสติปัญญา พื้นฐานการศึกษา ประสบการณ์เดิม รวมทั้งสังคม-แวดล้อมและขนบธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมาย
3. วัตถุประสงค์ของการถ่ายทอดความรู้ จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการถ่ายทอดความรู้ที่ชัดเจนว่าต้องการที่จะให้ผู้รับเกิดการเปลี่ยนแปลงถึงขั้นใด
4. เนื้อหาสาระ ในแต่ละเรื่องจะมีเนื้อหาสาระที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะซึ่งจะใช้วิธีการสุศึกษาที่ไม่เหมือนกัน
5. เวลาและสิ่งอำนวยความสะดวก ในการเลือกวิธีการสุศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสมจำเป็นจะต้องคำนึงถึงเรื่องเวลาและสิ่งอำนวยความสะดวก พิจารณาดังนี้

5.1 เวลาสำหรับเตรียมการ

5.2 ช่วงเวลาของวัน

5.3 สิ่งอำนวยความสะดวก ข้อจำกัดที่สำคัญสำหรับการเลือกวิธีการสุศึกษา ได้แก่ ห้องสำหรับประชุม สื่อการสอน ไฟฟ้า

พัฒน์ สุจำนงค์ (2522) ได้กล่าวถึงวิธีการให้สุศึกษาได้ 3 ประเภทดังนี้

1. การให้สุศึกษารายบุคคล (Individual Approach) เป็นการให้การสุศึกษาตัวต่อตัว (Face to Face) เป็นวิธีที่ได้ผลดีมาก เพราะได้มีโอกาสชี้แจงแนะนำแก้ปัญหาข้อข้องใจได้ดีกว่าวิธีอื่น ๆ ได้เห็นสีหน้า ความรู้สึกและได้โอกาสสร้างความสนิทสนมคุ้นเคย และเป็นกันเอง การให้สุศึกษาโดยวิธีนี้อาจทำได้หลายแบบ คือ

1.1 เยี่ยมบ้าน (Home Visit) คือ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานออกเยี่ยมราษฎรให้ทั่วถึงทุกบ้าน และเยี่ยมให้บ่อยที่สุด ยิ่งถ้าออกไปได้ทุกวันยิ่งดี ในการออกไปทุกครั้ง เมื่อพบราษฎรก็ให้สุศึกษาแนะนำชี้แจงให้เขาเข้าใจ

1.2 การสนทนา (Conversation) โดยเริ่มต้นสนทนาในสิ่งที่ผู้รับสุศึกษามีความสนใจ ก่อนแล้วผู้ให้สุศึกษาจึงถึงการสนทนาเข้าสู่จุดหรือเนื้อเรื่องที่จะให้สุศึกษา

1.3 การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสอบถามเพื่อทดสอบความรู้เข้าใจ หรือ การกระทำของผู้ถูกสัมภาษณ์ เมื่อพบว่ายังมีความเข้าใจผิดหรือกระทำที่ผิดหรือบกพร่องในเรื่องใด ก็แก้ไขให้ข้อมูลความรู้ที่ถูกต้องและหากพบว่าผู้ถูกสัมภาษณ์ได้เข้าใจถูกต้องหรือกระทำในทางที่ ถูกแล้วผู้ให้สุศึกษาก็สนับสนุน

2. การให้สุศึกษาเป็นรายกลุ่มเล็ก (Small Group Approach) เป็นการให้การศึกษาแก่ ประชาชนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เช่น กลุ่มผู้นำท้องถิ่นหรือคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน กลุ่มครู หรือหญิง มีครรภ์ซึ่งการให้การศึกษาโดยวิธีนี้หวังผลที่จะให้ผู้รับมีความรู้ ความเข้าใจ ให้เป็นผู้นำ ประชาชนสามารถช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการดำเนินงานด้านป้องกันโรค และส่งเสริมสุขภาพอนามัย ของประชาชนในหมู่บ้านให้ดีขึ้นการให้สุศึกษาโดยวิธีนี้ได้แก่

2.1 การบรรยาย (Lecture) เป็นวิธีให้การศึกษาโดยการพูดให้ผู้รับสุศึกษาฟังผู้ให้- สุศึกษาควรลำดับเนื้อเรื่องที่จะพูดให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดความเข้าใจง่าย ตอนท้ายของการพูด บรรยายการเปิดโอกาสให้ผู้รับการสุศึกษาได้ซักถามและมีการสรุป

2.2 การสาธิต (Demonstration) คือการแสดงตัวอย่างของการกระทำให้ผู้รับการสุศึกษา ได้เห็นของจริงและได้เรียนรู้โดยมีคำบรรยายหรือคำอธิบายประกอบแต่ละลำดับ การแสดงการให้- สุศึกษาโดยวิธีนี้จะทำให้ผู้รับเกิดความเข้าใจง่ายขึ้น

2.3 การจัดนิทรรศการ (Exhibition) คือการนำเอาของจริง นุ่นจำลองหรือรูปภาพต่าง ๆ มาแสดงให้ประชาชนได้มาดู เพื่อให้ได้รับข้อมูลความรู้ โดยมีชื่อเรื่องของการจัดแสดงหรือมีคำ อธิบายสั้น ๆ การให้การศึกษาโดยวิธีนี้อาจจัดขึ้นในสถานที่ต่าง ๆ

2.4 การจัดทัศนาวจร (Field Trip) เป็นการให้สุศึกษาโดยจัดทัศนาวจรเพื่อทัศนศึกษา

2.5 การประชุมกลุ่ม (Group Discussion)

3. การให้สุศึกษาเป็นกลุ่มใหญ่ (Community Approach) หมายถึงการให้สุศึกษาแก่ ประชาชนกลุ่มใหญ่เป็นส่วนรวม

4. การให้สุศึกษาโดยสื่อมวลชน (Mass Media Approach) หมายถึง การสุศึกษาแก่ ประชาชนโดยอาศัยสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ วารสาร หนังสือพิมพ์ ต่าง ๆ เป็นต้น การให้สุศึกษาโดยวิธีนี้ทำเป็นครั้งคราวเพื่อหวังผลจำนวนผู้รับการสุศึกษาเป็นจำนวนมากและไม่ หวังผลเต็มที่

2.2.3 สุขศึกษาในสถานพยาบาล (Hospital Health Education)

สถานบริการทางด้านสาธารณสุขโดยเฉพาะโรงพยาบาลได้นำวิธีการทางสุขศึกษาเข้ามาใช้แก้ปัญหาสุขภาพของประชาชนเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสุศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันควบคุมโรค และการส่งเสริมสุขภาพ (บุญเยี่ยม ตระกูลวงษ์, 2528 ; ประเวศ วะสี, 2540) โดยมีการส่งเสริมการให้สุศึกษาในบริการทางสุขภาพ ในปัจจุบันสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้มีส่วนสำคัญในการเพิ่มความสนใจจากสิ่งที่ต้องการถ่ายทอดไม่ว่าจะเป็นความรู้ ทักษะ ทักษะในการป้องกัน รักษา ส่งเสริมสุขภาพ ทั้งสื่อที่เป็นวัสดุ อุปกรณ์ วิธีการต่าง ๆ (บุญยง เกี่ยวการค้า และคณะ, 2538) ดังนั้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น การทำสื่อวิดีโอ สไลด์ จึงจำเป็นต้องนำมาใช้ การจัดทำโดยมีภาพของแพทย์ พยาบาล โรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ที่ผู้ป่วยรู้สึกคุ้นเคยจะช่วยให้เกิดความเชื่อถือทำให้ผู้ป่วยและญาติสนใจในข่าวสารนั้น ทำให้แนวโน้มการปฏิบัติตามคำแนะนำถูกต้องมากยิ่งขึ้น (ชนวนทอง ธนสุกาญจน์, 2538)

บุญยง เกี่ยวการค้า และคณะ (2538) ได้กล่าวว่าสุศึกษาในโรงพยาบาล หมายถึง “กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภทที่โรงพยาบาลจัดให้แก่ผู้รับบริการและเจ้าหน้าที่เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องและเหมาะสมทั้งเป็นบริการที่จัดเป็นการภายในและภายนอกโรงพยาบาล

ความมุ่งหมายการจัดให้มีสุศึกษาในโรงพยาบาล มีความมุ่งหมายสำคัญหลายประการ คือ

- 1) ป้องกันการป่วยกลับซ้ำ
- 2) สนับสนุนงานบริการให้เป็นที่ยอมรับ
- 3) ลดระยะเวลาการรักษาพยาบาล หรือลดระยะเวลาการเจ็บป่วย
- 4) แนะนำสถานบริการสุขภาพในชุมชน
- 5) ป้องกันการแพร่กระจายโรค
- 6) ลดค่าใช้จ่าย

กระทรวงสาธารณสุข (2536) ; จำลองลักษณ์ สิงห์คันต์ (2528) ได้กล่าวถึงบทบาทของการให้สุศึกษาในโรงพยาบาล ว่ากลุ่มเป้าหมายก็คือคนไข้ หรือผู้ป่วยตามลักษณะทั่ว ๆ ไป เราแบ่งกลุ่มคนไข้หรือผู้ป่วยนี้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ อยู่ 2 กลุ่ม ด้วยกันคือกลุ่มคนไข้ภายนอก หรือเรียกว่า OPD และคนไข้ที่รับไว้ภายในตึกรักษาพยาบาล หรือ Ward ดังนั้นบทบาทของพยาบาลในการให้สุศึกษาในโรงพยาบาลจึงเริ่มได้ที่แผนกผู้ป่วยนอก โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

- 1) ก่อนตรวจรักษา ในการให้ข่าวสารในกระบวนการตรวจรักษาตลอดจนแยกคนไข้เข้าตรวจรักษาให้ถูกกับระบบต่าง ๆ ตามอาการของคนไข้

2) ขณะคนไข้ได้รับการตรวจ แพทย์อาจจะเป็นผู้ให้สุศึกษาได้ แม้จะมีเวลาพูดเพียงเล็กน้อย พยาบาลก็สามารถแนะนำการปฏิบัติตนเองนับตั้งแต่การไปรับยา บอกสถานที่รับการพยาบาลต่าง ๆ

3) ภายหลังการตรวจ ให้คำแนะนำเรื่องการรับประทานยาตามแพทย์สั่ง การมาฉีดยาตามการนัดหมาย

4) คำแนะนำก่อนรับไว้ในโรงพยาบาลเกี่ยวกับระเบียบการปฏิบัติตนของคนไข้ในขณะนอนรักษาตัวอยู่ในเตียงและการให้ความร่วมมือในการตรวจทางห้องปฏิบัติการต่าง ๆ

5) ขณะที่คนไข้รักษาอยู่ในเตียงมีการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล

6) ระยะก่อนกลับบ้าน ให้คำแนะนำเรื่อง ยาที่นำไปรับประทาน อาหารที่ควรรับประทาน สุขวิทยาส่วนบุคคล การนัดหมายมาพบแพทย์เพื่อประเมินผลการรักษา

ดาร์ส ดาราศักดิ์ (2528) ให้ความเห็นว่าความมุ่งหมายของสุศึกษาคือ การช่วยเหลือให้บุคคลรู้จักช่วยเหลือตนเองด้านสุขภาพ การให้ความรู้เพิ่มพูนความเข้าใจ เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางที่ถูกต้อง และช่วยพัฒนาความสามารถของแต่ละบุคคล ให้นำเอาความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน

2.2.4 สื่อสุศึกษา

จรินทร์ ธาณิรัตน์ (2524) กล่าวว่าความสำคัญของสื่อประกอบการสอน ในวิชาสุศึกษานั้นมีความจำเป็นมากเพราะเป็นวิชาชีพที่เด็กนักเรียน ให้ความสนใจน้อยมาก แม้จะเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับ

การเป็นอยู่ ส่งเสริมให้ตนเองอยู่เป็นสุขก็ตาม ฉะนั้นครูจึงต้องมีวิธีสอนที่ดีมีอุปกรณ์การสอนที่ดีในอันที่จะเร้าและดึงดูดความสนใจของนักเรียนให้เอาใจใส่ในบทเรียนสุศึกษา

ประโยชน์ของสื่อสุศึกษาให้ประโยชน์แก่การเรียนการสอนสุศึกษาหลายอย่างดังนี้

1) ช่วยดึงดูดความสนใจเด็กได้มากขึ้นแต่สื่อนั้นต้องเป็นอุปกรณ์ที่มีสีสันสวยงาม ชัดเจน ให้ความหมายง่าย ๆ โดยไม่ต้องใช้ความพยายาม

2) ช่วยอธิบายคำพูดของครูให้เข้าใจง่าย เนื้อหาบางอย่างครูอธิบายได้ยากถ้ามีรูปภาพหรือของจริงมาให้เด็กดูจะทำให้ครูพูดน้อยลง

3) ช่วยอธิบายในด้านรูปธรรมได้เป็นอย่างดีบทเรียนสุศึกษาส่วนมากอธิบายเป็นรูป-นามธรรม เช่น ความสะอาด หรือลักษณะของอวัยวะต่าง ๆ

4) สื่อและอุปกรณ์สุศึกษาบางอย่างบอกถึงสุขภาพของนักเรียนได้ เช่น เครื่องวัดสายตา ปรอท เครื่องชั่งน้ำหนัก

ในการให้ความรู้ ชี้แนะ และคำปรึกษาในการถ่ายทอดข่าวสารเรื่องราวทางด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวกับการป้องกัน ควบคุมโรค การดูแลสุขภาพอนามัยนั้นสื่อเป็นส่วนหนึ่งที่จะมีส่วนในกิจกรรมในการให้สุศึกษา ประเภทของสื่อในงานสาธารณสุขอาจแบ่งตามลักษณะของสื่อได้ 5 ประเภทดังนี้ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น, 2538)

1) สื่อบุคคล หมายถึง ตัวบุคคลที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ สู่บุคคลอื่น รวมไปถึงบุคคลผู้แสดงสื่อประเพณีประเภทต่าง ๆ ด้วย จัดได้ว่าเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะในการโน้มน้าวใจ

2) สื่อมวลชน จากข้อจำกัดในการถ่ายทอดข่าวสารไปสู่คนจำนวนมากในเวลาเดียวพร้อม ๆ กันอย่างรวดเร็วได้จึงได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารเกิดขึ้น เพื่อนำมาใช้ในการถ่ายทอดข่าวสาร เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ ภาพยนตร์

3) สื่อโสตทัศน เป็นสื่อที่ผู้รับสารรับได้ทั้งภาพและเสียง แบ่งเป็น สื่อวัสดุ และสื่ออุปกรณ์

4) สื่อกิจกรรมเป็นวิธีการต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่จัดทำขึ้นเพื่อข่าวสารสู่กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่การรณรงค์ การจัดประชุม อบรม การสาธิต สื่อการแสดงพื้นบ้าน (หมอลำ ลิเก)

5) สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นเอกสารหรือแผ่นพับใบปลิวที่ได้ผลิตขึ้นเพื่อให้ความรู้เฉพาะเรื่องผลิตเพื่อใช้เฉพาะกลุ่มเป้าหมายผู้ที่สนใจสามารถใช้สื่อสิ่งพิมพ์ได้ด้วยตนเองในเวลาที่เหมาะสม สามารถอ่านซ้ำ ๆ ได้

สุชาติ โสมประยูร (2525) ได้แบ่งสื่อสุศึกษาไว้ 32 ชนิด คือ

1) หนังสือ (Text and Reference Books) ในการสอนวิชาสุศึกษาควรจะได้ใช้หนังสือแบบเรียนหลาย ๆ เล่มเพื่อศึกษาค้นคว้า

2) จุลสารและใบปลิว (Pamphlet and Leaflet) จุลสารและใบปลิวที่เกี่ยวกับสุศึกษาจากหน่วยราชการ องค์การ สมาคมและบริษัทห้างร้านเอกชนต่าง ๆ

3) หนังสือพิมพ์ วารสารและนิตยสาร (Newspaper, Periodical and Magazine) ทั้งหนังสือพิมพ์วารสารและนิตยสารต่าง ๆ มักจะมีข่าวสารหรือเรื่องราวเกี่ยวกับสุขภาพอยู่บ่อย ๆ วารสารบาง-เล่มจะมีเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพนี้โดยตรง

4) ภาพโฆษณา (Poster) ครูหรือนักเรียนอาจจะเขียนภาพโฆษณาขึ้นใช้เองได้ โดยเขียนขยายจากภาพต่าง ๆ ที่มีอยู่หรือเขียนจากแนวความคิดและประสบการณ์ของตนเอง มีทั้งภาพและตัวหนังสือหลาย ๆ สีประกอบกัน ตัวหนังสือควรจะเขียนให้อ่านง่ายมองดูแล้วให้สะดุดตาน่าสนใจ และมีความสำคัญเด่นในเรื่องที่ต้องการให้ทราบอย่างเห็นได้ชัดเจน

5) ภาพพลิก (Flip Chart) ภาพพลิก คือ รูปภาพต่าง ๆ ที่เขียนลงในแผ่นกระดาษค่อนข้างแข็งมีขนาดโตพอสมควร (เช่น 15"x 20") เป็นต้น ปกติจะมีจำนวนมากกว่าสิบภาพขึ้นไปและมี

ปกทำด้วยแผ่นกระดาษแข็งที่สันปกมีห่วงร้อยแผ่นภาพเหล่านี้เอาไว้ทำให้สามารถวางตั้งและพลิกไปมาได้ทีละภาพ โดยมากภาพพลิกเล่มหนึ่ง ๆ จะเป็นเรื่องเดียวกันตั้งแต่ต้นจนจบและในตอนท้ายจะมีข้อความสรุปเอาไว้ด้วย นอกจากนี้อาจมีคำบรรยายประกอบซึ่งเขียนไว้ใต้ภาพต่าง ๆ หรือไม่ก็พิมพ์ใส่แผ่นกระดาษต่างหากแทรกเอาไว้เป็นคู่มือการใช้

6) ภาพสเกตช์ (Sketch) ภาพสเกตช์ คือ ภาพเส้นที่เขียนขึ้นอย่างง่าย ๆ ไม่ต้องการความประณีตหรือส่วนสัดที่ถูกต้องมากนักใช้เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งต่าง ๆ ซึ่งผู้มองเข้าใจได้ทันที ไม่ซับซ้อนเข้าใจยาก

7) ภาพชุด (Picture Set) ภาพชุดอาจเป็นภาพเขียน ภาพวาด ภาพถ่ายหรือภาพพิมพ์ก็ได้มีจำนวนหลาย ๆ ภาพในเรื่องเดียวกันตามปกติจะมีขนาดไม่ใคร่โตนักและสามารถจะเก็บใส่ซองรวมเข้าไว้ด้วยกันได้ อาจใช้ภาพชุดประกอบบทเรียนโดยแสดงให้เห็นนักเรียนดูเป็นกลุ่มย่อย ๆ หรือใช้จัดนิทรรศการโดยติดภาพไว้บนกระดานนิเทศหรือทำเป็นมุมสุขภาพร่วมกับอุปกรณ์อื่น ๆ

8) ภาพกล (Mobile) ภาพกล คือ ภาพเล็ก ๆ ที่เขียนหรือตัดมาปิดลงในแผ่นกระดาษแข็งซึ่งอาจจะมีรูปร่างต่าง ๆ กันและมีภาพทั้งสองหน้าแต่บางที่อาจเอากระดาษแข็งทำเป็นกล่องรูปหลายเหลี่ยมซึ่งมีหลายหน้าภาพเหล่านี้จะผูกด้วยเส้นด้าย แขนงหรือห้อยเป็นแถว ๆ ติดอยู่กับเส้นลวดแข็งหรือท่อนไม้เล็ก ๆ ภาพจะหมุนไปมาได้เมื่อถูกลมพัดหรือถูกจับให้หมุน ครูอาจทำภาพกลประกอบการสอนสุขศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้

9) ภาพถ่าย (Photograph) ภาพถ่าย คือ รูปภาพซึ่งได้มาจากการใช้กล้องถ่ายรูปบันทึกภาพ (ปกติมักจะขยายเป็นภาพ Postcard) โดยครูอาจถ่ายภาพเหตุการณ์ การแสดง การสาธิต โดยวิทยากรหรือการทดลองที่สำคัญ ๆ เอาไว้เพื่อประกอบบทเรียนวิชาสุขศึกษา และเพื่อจัดนิทรรศการได้ด้วย

10) แผนภูมิ (Chart) แผนภูมิที่ครูทำส่วนมากมักจะเป็นกระดาษบาง ๆ ขนาดโตพอ ๆ กับภาพโฆษณา แผนภูมินี้ครูมักจะใช้เขียนข้อความที่สำคัญ ๆ ลงไป เช่น แผนภูมิตาราง แผนภูมิไดอะแกรม แผนภูมิข้อควรปฏิบัติ แผนภูมิภาพ แผนภูมิสรุปในการเขียนแผนภูมินี้ครูควรจะต้องเลือกใช้สีที่เขียนและขนาดของตัวหนังสือหรือภาพให้เหมาะสม การใช้แผนภูมิจะช่วยประหยัดเวลาและสะดวกในการสอนมาก

11) แผนที่ (Map) แผนที่ซึ่งใช้เป็นอุปกรณ์ในการสอนวิชาสุขศึกษามักจะเป็นแผนที่สังเขปง่าย ๆ และใช้แสดงพื้นที่บริเวณแคบ ๆ โดยครูอาจใช้แผนที่แสดงให้นักเรียนได้ทราบถึงเส้นทาง การสัญจรต่าง ๆ แหล่งบริการสุขภาพในท้องถิ่นและบริเวณภูมิประเทศที่มีสัตว์ร้ายชุกชุม

12) กราฟ (Graph) การใช้กราฟนับว่าเป็นประโยชน์มาก เพราะจะช่วยสรุปและเน้นความสำคัญ เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้และมีความเข้าใจในตัวเลขต่าง ๆ ได้ง่าย และมีความหมายดียิ่ง

ขึ้น กราฟที่ใช้แสดงสถิติหรือข้อมูลต่างๆ มีอยู่หลายแบบด้วยกันควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของบทเรียนด้วย

13) การ์ตูน (Cartoon) การ์ตูนหรือภาพล้อที่ครูนำมาใช้ประกอบการสอนวิชาสุขศึกษาอาจได้มาจากหนังสือหรือวารสารต่าง ๆ ส่วนมากมักเป็นของต่างประเทศโดยตัดเอามาหรือเขียนขยายเสียใหม่ แต่ถ้าครูมีความสามารถหรือมีฝีมือทางด้านการเขียนภาพอยู่บ้างแล้วก็อาจเขียนขึ้นเองได้ตามปกติแล้วการ์ตูนหรือภาพล้อมักใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียนหรือการจัดนิทรรศการได้ผลดีมาก

14) สมุดภาพ (Scrapbook) สมุดภาพ คือ สมุดรวบรวมรูปภาพต่าง ๆ พร้อมทั้งคำอธิบายประกอบไว้ด้วยกันตามลำดับอย่างมีระเบียบและมีหัวข้ออธิบายแจ่มแจ้งไว้อย่างชัดเจน รูปภาพเหล่านี้อาจตัดเอามาจากหนังสือพิมพ์ วารสาร และเอกสารอื่น ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ สมุดภาพนั้นนอกจากครูจะทำขึ้นเองแล้ว โดยทั่ว ๆ ไปยังนิยมให้นักเรียนช่วยกันทำเป็นงานกลุ่มเพื่อประกอบบทเรียนหรือจัดทำเป็นกิจกรรมพิเศษด้วย

15) ของจริง (Real Object) ถ้าหากของจริงมีขนาดและความเหมาะสมพอที่ครูสามารถจะนำมาใช้เป็นอุปกรณ์การสอนในห้องเรียนได้แล้ว ย่อมนับได้ว่ามีประโยชน์มากกว่าอุปกรณ์การสอนอื่น ๆ ที่ประดิษฐ์ขึ้นแทนมากเพราะของจริงจะช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงซึ่งมีความหมายและมีผลต่อการเรียนรู้ได้มากยิ่งขึ้น

16) ของตัวอย่าง (Specimen or Sample) ของตัวอย่างที่ครูนำเอามาเป็นอุปกรณ์การสอนส่วนมากมักจะเป็นตัวอย่างสินค้า ซึ่งได้มาจากบริษัทห้างร้านต่าง ๆ โดยปกติของตัวอย่างจะมีลักษณะรูปร่างและสีสันทันเหมือนหรือเกือบเหมือนกับของจริงที่ผลิตไปก็คือขนาด

17) หุ่นจำลอง (Model) หุ่นจำลอง คือ ของที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อจำลองแบบของจริง หุ่นจำลองมีหลายชนิดบางชนิดคล้ายกับของจริงมากบางชนิดก็คล้ายกับของจริงน้อยบางชนิดก็แสดงกลไกในการทำงานบางชนิดก็ทำงานใหญ่ได้เลยและบางชนิดก็แสดงล้อแบบ (Mock-up)

18) กระดานชอล์ก (Chalk Board) ในสมัยก่อนมีแต่กระดานดำ (Black Board) ไว้ใช้กันตามห้องเรียนทั่วไป แต่ในปัจจุบันกระดานดำกำลังจะหมดไปและมีกระดานสีเขียวใบไม้เข้ามาแทนที่โดยนิยมเรียกกันว่า “กระดานชอล์ก”

19) กระดานนิเทศ (Bulletin Board) กระดานนิเทศหรือบางที่เรียกกันว่าแผ่นป้ายนิเทศหรือแผ่นป้ายนิทรรศการนี้ ส่วนมากมักจะทำด้วยกระดาษอัดหรือไม้อัดซานอ้อยและทาสีเขียวใบไม้เช่นเดียวกับกระดานชอล์ก แต่วัตถุประสงค์ในการใช้นั้นแตกต่างไปจากกระดานชอล์กมาก คือ กระดานนิเทศใช้สำหรับจัดนิทรรศการหรือติดข้อความ ประกาศ ข่าวสาร แผนภูมิ ภาพโฆษณา บัตรคำ และรูปภาพต่าง ๆ

20) กระดานผ้าล้าลี (Flannel Board) กระดานผ้าล้าลีอาจทำได้โดยการเอาผ้าล้าลีหรือผ้าสักหลาดหุ้มแผ่นไม้บาง ๆ หรือแผ่นไม้อัดและมีขาตั้งอยู่ด้านหลังหรือมีขาหยั่งแบบกระดานดำในสมัยก่อนเพื่อดีงหรือวางให้อยู่ในแนวเอียงลาดได้พอสมควร รูปภาพหรือบัตรคำที่จะใช้วางลงไปบนกระดานผ้าล้าลีจะต้องมีกระดาษทรายขึ้นเล็ก ๆ ติดอยู่ด้านหลังเพื่อช่วยให้ติดอยู่ได้ การใช้กระดานผ้าล้าลีนี้ยอมเป็นที่สนใจและจูงใจเด็ก ๆ ได้ดีมาก

21) ชุดปฐมพยาบาล (First Aid Kit) ชุดปฐมพยาบาลและเครื่องมือใช้ในการพยาบาลจากห้องพยาบาลของโรงเรียนอาจมีประโยชน์มากในการนำไปประกอบการสอนวิชาสุขศึกษาโดยเฉพาะในบทเรียนที่เกี่ยวกับเรื่องการปฐมพยาบาลและยาสามัญประจำบ้าน นอกจากเครื่องมือเครื่องใช้ในการปฐมพยาบาลและการพยาบาลต่าง ๆ แล้วก็ยังมีเครื่องมือเครื่องใช้อื่น ๆ ในห้องพยาบาลอีกที่ครูสามารถจะนำเอาไปใช้เป็นอุปกรณ์การสอนได้

22) เครื่องมือวิทยาศาสตร์ (Science Apparatus) เนื่องจากวิชาสุขศึกษาหรือสุขวิทยาเป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์สาขาหนึ่ง (วิทยาศาสตร์สุขภาพ) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์มาก ดังนั้นครูสุขศึกษาจึงอาจนำเอาเครื่องมือเครื่องใช้ในห้องวิทยาศาสตร์ไปใช้เป็นวัสดุอุปกรณ์การสอนได้เป็นอย่างดี

23) วิทยากร (Resource Person or Guest Speaker) วิทยากรจัดว่าเป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่งด้วยเหมือนกันเพราะวิทยากรมีส่วนที่จะช่วยให้ครูสามารถดำเนินการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องวิธีสอน

24) นิทาน (Tale) เนื้อเรื่องของนิทานจัดว่าเป็นอุปกรณ์การสอนอย่างหนึ่งด้วยเหมือนกันดังได้กล่าวมาแล้วในเรื่องวิธีสอนเพราะนิทานสามารถจะช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ครูจะต้องคิดดัดแปลงเนื้อเรื่องของนิทานนั้น ๆ ให้เหมาะสมกับวัยของผู้ฟัง

25) เพลง (Song) เนื้อเพลงก็จัดว่าเป็นอุปกรณ์การสอนอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับนิทานด้วยเหมือนกัน เพราะนอกจากจะทำให้นักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจและจดจำบทเรียนได้ดีแล้วยังช่วยทำให้นักเรียนเกิดทัศนคติที่ดีและมีความซาบซึ้งในบทเรียนเพิ่มมากขึ้น สำหรับบทเพลงและโอกาสที่ครูจะประกอบบทเรียนวิชาสุขศึกษาในชั้นมัธยมมักจะมีน้อยกว่าในชั้นประถม ในการใช้เพลงสอนเด็กนี้ ครูควรจะเขียนเนื้อเพลงใส่แผ่นภูมิเอาไว้ให้เด็กดูและถ้าหากได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงช่วยอีกด้วย ก็จะได้ผลดียิ่งขึ้น

26) เครื่องบันทึกเสียง วิทยุและโทรทัศน์ (Tape Recorder, Radio and Television) ทั้งเครื่องบันทึกเสียงวิทยุและโทรทัศน์นับว่าเป็นอุปกรณ์การสอนที่มีประโยชน์มาก เพราะจะช่วยทำให้นักเรียนสนใจและตั้งใจเรียนดียิ่งขึ้น

27) ภาพยนตร์ ภาพสไลด์และฟิล์มสตริป (Movie, Slides and Filmstrips) ภาพยนตร์ ภาพสไลด์และฟิล์มสตริปก็จัดว่าเป็นอุปกรณ์การสอนที่มีประโยชน์มากเช่นเดียวกันกับวิทยุ เครื่องบันทึก-เสียง และโทรทัศน์ แต่วิธีการและเครื่องมือที่ใช้อาจยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากกว่า

28) ฟิล์มเอกซเรย์ (X-rays Film) ฟิล์มเอกซเรย์ซึ่งถ่ายให้เห็นอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ปอด หัวใจ กระดูก กระเพาะอาหารและลำไส้ ฯลฯ ตามปกติจะมีประโยชน์มากในการสอนบทเรียนเกี่ยวกับเรื่องอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายและการปฐมพยาบาล

29) กล้องทัศนียภาพ (Panorama) กล้องทัศนียภาพเป็นกล้องที่ทำด้วยกระดาษแข็งหรือไม้อัดรูปครึ่งวงกลมมีขนาดโตพอสมควร ผังด้านในเขียนเป็นภาพทิวทัศน์ต่าง ๆ เพื่อให้มองดูเป็นที่กว้าง ภายในกล้องประดับประดาด้วยหุ่นจำลองเล็ก ๆ หลายอย่าง กล้องทัศนียภาพนี้มักใช้แสดงภูมิประเทศที่มีสัตว์ร้ายหรือแหล่งที่อาจเกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ ได้ง่ายเป็นต้น

30) กล้องอันตรภาพ (Diorama) กล้องอันตรภาพเป็นกล้องซึ่งทำด้วยกระดาษแข็งหรือไม้อัดรูปสี่เหลี่ยมมีขนาดโตพอประมาณ ภายในกล้องประดับประดาด้วยหุ่นจำลองเล็ก ๆ กล้องอันตรภาพมักใช้แสดงภาพที่มีขอบเขตหรือบริเวณแคบกว่าที่จะใช้แสดงในกล้องทัศนียภาพ

31) มุมสุขภาพ (Health Corner) มุมสุขภาพนี้ไม่จำเป็นต้องจัดไว้ที่มุมห้องเสมอไป อาจจะจัดไว้ที่ใด ๆ ภายในห้องเรียนก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม มุมสุขภาพนับว่าเป็นนิทรรศการอย่างหนึ่งซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้ใช้เป็นแหล่งสำหรับค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้เป็นอย่างดี

32) โต๊ะทราย (Sand Table) ครูอาจจะทำโต๊ะทรายหรือกะบะทราย (Sand Tray) ขึ้นใช้เป็นอุปกรณ์การสอนในวิชาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี สำหรับวิชาสุขศึกษานี้ครูอาจให้นักเรียนได้จัดนิทรรศการหรือแสดงภาพหุ่นจำลองทั้งในสิ่งที่เป็นอย่างจริงในท้องถิ่นหรือในสิ่งที่ควรจะเป็น

สรุปได้ว่าสื่อสุขศึกษา หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ที่หน่วยงานสาธารณสุขและบุคลากรทางด้านสาธารณสุขได้ผลิตและเผยแพร่เพื่อใช้เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้ เจตคติ และทักษะ ทางด้านสาธารณสุข ไปยังผู้รับบริการ ผู้ป่วย ผู้สนใจทั่วไปและประชาชนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ

1) สื่อประเภทวัสดุ (Software) วัสดุประเภทที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตัวเอง และวัสดุประเภทที่ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตัวเองจำเป็นจะต้องอาศัยอุปกรณ์อื่น

2) สื่อประเภทอุปกรณ์ (Hardware) หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางหรือตัวผ่านทำให้ข้อมูลหรือความรู้ที่บันทึกในวัสดุสามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นหรือได้ยิน

3) สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการ (Techniques and Methods) หมายถึง สื่อที่มีลักษณะเป็นแนวความคิดหรือรูปแบบขั้นตอนในการเรียนการสอนโดยสามารถนำสื่อวัสดุและอุปกรณ์มาช่วยในการสอนได้

2.3 หลักสูตรประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์(สาธารณสุขชุมชน)

หลักสูตรประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาธารณสุขชุมชน) เป็นหลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐานในสาขาวิชาชีพสาธารณสุขที่มุ่งหมายให้ผู้สำเร็จมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ คุณธรรมและความก้าวหน้าทางวิชาการ ต่อการนำไปประกอบวิชาชีพทางด้านสาธารณสุข ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ความต้องการของชุมชน และการพัฒนาสาธารณสุขของชาติ (วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น, 2540)

เดิมเป็นหลักสูตรเจ้าพนักงานอนามัยแล้วได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเมื่อปี พ.ศ. 2532 เป็นหลักสูตรเจ้าพนักงานสาธารณสุขเมื่อปี พ.ศ. 2535 ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรมาเป็นหลักสูตรประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาธารณสุขชุมชน) รุ่นที่ 65 เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายในทศวรรษแห่งการพัฒนาสถานอนามัยให้สอดคล้องกับการบรรลุสุขภาพดีถ้วนหน้า 2543 (กองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข, 2539)

2.4 การฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม 1 (รักษาพยาบาล)

การจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาธารณสุขชุมชน) วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของสถานที่ฝึกปฏิบัติงานนั้นโดยอาศัยเนื้อหาของหลักสูตรและคู่มือในการปฏิบัติงานตลอดจนการวางแผนร่วมกันระหว่างสถานที่ฝึกปฏิบัติของนักศึกษาและทางวิทยาลัยฯ เพื่อให้ได้บุคลากรสาธารณสุขที่มีคุณภาพ ภาระหน้าที่สำคัญในการจัดการศึกษาสำหรับนักศึกษาหลักสูตรนี้คือการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้พัฒนาทางด้านความรู้ความสามารถทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเพื่อเตรียมพร้อมให้บุคลากรสาธารณสุขที่จะสำเร็จการศึกษามีความสามารถในด้านวิชาการและด้านการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ประกอบอาชีพได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้รับการพัฒนาทางด้านสติปัญญา สามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาได้ เกิดความคิดสร้างสรรค์สามารถนำความรู้จากทฤษฎีไปใช้ในการฝึกปฏิบัติได้ (คู่มือการฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม 1 (รักษาพยาบาล) ฉบับปรับปรุง, 2538)

ปัจจัยด้านการฝึกปฏิบัติงาน หมายถึง สภาพหรือองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษา ในการฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม 1 (รักษาพยาบาล) ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมซึ่งส่งผลต่อกิจกรรมที่นักศึกษาได้รับมอบหมายจากวิทยาลัยฯ ในการฝึกปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชนต่าง ๆ ได้แก่

1. ทักษะการพยาบาลนักศึกษาต้องฝึกปฏิบัติกิจกรรมด้านการรักษาพยาบาลพื้นฐานทั้งหมด

2. พฤติกรรมการฝึกปฏิบัติงาน เช่น การให้ศึกษารายกลุ่มโดยใช้สื่อประเภทโปสเตอร์ สไลด์ วิดิทัศน์ ของจริง แผ่นพับ ใบปลิว ฯลฯ ศึกษารายบุคคล โดยใช้สื่อประเภทสื่อบุคคลของจริง แผ่นพับ ภาพพลิก โปสเตอร์ การสาธิต ของจำลอง

3. พฤติกรรมการปฏิบัติตนเป็นสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษากับบุคลากรที่ปรากฏใน ลักษณะของการให้ความช่วยเหลือการให้คำปรึกษา ชี้แนะ ฯลฯ

2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 ผลงานวิจัยภายในประเทศ

ในการให้สื่อศึกษานั้นได้มีการผลิตและใช้สื่อหลาย ๆ ชนิดต่างกันทั้งสถานบริการ สาธารณสุข สื่อสาธารณสุขรวมไปถึงสื่อในโปรแกรมการให้ศึกษาซึ่งมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ สื่อศึกษา สื่อบุคคลต่าง ๆ สื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้รวมไปถึงผลของการให้ศึกษาและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาและโปรแกรมศึกษาดังนี้

พัชรินทร์ เล็กสวัสดิ์ (2539) ศึกษาการสร้างพลังและการพัฒนาวิธีการทางศึกษา ได้นำแนวคิดการสร้างพลัง (Empowerment) มาใช้ในการผลิตสื่อศึกษาต่าง ๆ ควรให้ประชาชน กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตสื่อ กำหนดเนื้อหา จัดเรียงลำดับของสื่อการผลิตสื่อ ศึกษาในงานสาธารณสุขมูลฐาน จำเป็นต้องมีความสนใจ ต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นการผลิตสื่อในแต่ละท้องถิ่นควรดำเนินการเองโดยเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ควรมีการประสานงานสร้างทีมงานในการผลิตสื่อ การใช้วัสดุและภาษาท้องถิ่นตลอดจนจัดสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพวัฒนธรรมของกลุ่ม-เป้าหมาย หรือกลุ่มผู้เรียนเป็นการส่งเสริมคุณค่าและจิตสำนึกในตัวผู้เรียนเอง

มณฑา โมพี และวาสนา จันทร์สว่าง (2539) ศึกษาพฤติกรรมการรับข้อมูลข่าวสาร สาธารณสุขของประชาชนจังหวัดชุมพร พบว่าการรับข้อมูลข่าวสารสาธารณสุขแบบมวลชนทุกคน จะเปิดรับโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือวิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ หอกระจายข่าว นอกจากนี้แล้วจะเป็นสื่อบุคคลที่ได้รับความน่าเชื่อถือของสื่อส่วนใหญ่เชื่อถือวิทยุกระจายเสียงมีข้อเสนอแนะ คือควรเลือกสื่อที่เปิดรับทุกวันคือ โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง หอกระจายข่าวสารและคนในครอบครัวและควรใช้สื่อผสมผสานกับกิจกรรมควรจะมีการวางแผนการผลิตสื่อ (Media Plan) เพื่อ กำหนดทิศ-ทางการเผยแพร่การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม ในการเลือกสื่อและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ควรพิจารณาความแตกต่างของระดับการศึกษาของบุคคล และคำนึงถึงกลุ่มบุคคลที่มี พฤติกรรมสุขภาพที่ไม่ถูกต้อง

สมัคร เวชจันทร์นาย (2539) ศึกษารูปแบบการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้และการติดต่อสื่อสารเรื่องโรคเอดส์จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเป็นการยับยั้งหรือควบคุมโรคเอดส์ให้ได้นั้น จึงต้องขึ้นอยู่กับ

กับการยอมรับและการปฏิบัติตนเพื่อการป้องกันโรคเอดส์ของประชาชนและกลวิธีทางการสื่อสารระหว่างประชาชน ปรากฏว่าการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคเอดส์มีความสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจและระดับการศึกษาของประชาชน พบว่าประชาชนที่มีเศรษฐกิจต่ำและระดับการศึกษาต่ำจะมีโอกาสรับข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคเอดส์น้อยรวมทั้งมีการปฏิบัติและความเชื่อเกี่ยวกับโรคเอดส์ยังไม่ถูกต้อง ได้มีการจัดทำโครงการทดลองรูปแบบการเผยแพร่ข่าวสารความรู้ที่มีอยู่แล้วในชุมชนโดยใช้สื่อมวลชนประเภทหอกระจายข่าวสารหมู่บ้าน กระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนพูดคุยความรู้เรื่องโรคเอดส์ซึ่งกันและกัน ครอบคลุม ชุมชน ซึ่งจะสนับสนุนให้ประชาชนมีการยอมรับในการปฏิบัติตนและมีพฤติกรรมป้องกันโรคเอดส์ที่ถูกต้องและเหมาะสม

เปายี มะแซสาอิ (2539) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานสุขศึกษาของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในสถานบริการของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในสถานบริการจังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า เวลาของการสอนไม่แน่นอน ขาดอุปกรณ์การสอนสุขศึกษา สำหรับอุปกรณ์ส่วนใหญ่แล้วจะมีการใช้ภาพพลิก เอกสาร โปสเตอร์ สาเหตุที่เจ้าหน้าที่ไม่มีอุปกรณ์การสอนสุขศึกษา ก็เนื่องมาจากขาดความชำนาญในการประดิษฐ์ และที่สำคัญงบประมาณน้อย และส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะต้องทำให้เกิดแรงจูงใจในการสอนสุขศึกษาแก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยที่สถานบริการควรมีศูนย์กลางในการจัดเตรียม และมีอุปกรณ์การสอนให้เจ้าหน้าที่เยี่ยม

มาลินี จรุงธรรม และคณะ (2538) ศึกษาความรู้ความเข้าใจในโรคและวิธีปฏิบัติตนของผู้ป่วยโรคตา ภายหลังตรวจจากแพทย์แล้วพบพยาบาลแนะแนวปรึกษาปัญหาสุขภาพตาเพื่อให้ตรงกับนโยบายสาธารณสุขที่เน้นให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ ผู้ป่วยโรคตาไม่ควรเพียงแต่ได้รับคำแนะนำจากพยาบาล แต่ควรได้มีการให้ความรู้แก่ผู้ป่วยตามความเหมาะสมและใช้สื่อการสอนประกอบ เช่น เอกสาร วิดีโอเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในการป้องกันรักษาและส่งเสริมสุขภาพตาซึ่งมีความสำคัญต่อสุขภาพของประชาชนแล้วยังมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ โรงพยาบาลควรถือโอกาสนี้ในการแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับโรคตาแก่ประชาชนได้โดยใช้สื่อบุคคล สื่อการสอนหรือเทคโนโลยีการสอน เช่น วิดีโอ วิทยุเทป โทรทัศน์ เอกสาร ฯลฯ

วิไล วิชากร (2538) ได้ศึกษาประสิทธิผลของการให้บริการปรึกษารายบุคคลในการป้องกันกามโรคของหญิงอาชีพพิเศษที่มารับการตรวจรักษา ณ ศูนย์กามโรคและโรคเอดส์เขต 2 สระบุรี จากการศึกษาพบการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าการให้บริการปรึกษาตามกระบวนการและขั้นตอนโดยใช้สื่อบุคคล นับตั้งแต่การสร้างสัมพันธภาพเมื่อแรกพบความคุ้นเคยความรู้สึกที่เป็นมิตรต่อกันนั้นผู้ที่ให้คำปรึกษาก็ควรจะสามารถในการสื่อสารและถ่ายทอดความรู้มีความชำนาญในการใช้เทคนิค ทักษะต่าง ๆ ด้วยและยังพบว่าหญิงอาชีพพิเศษมี

การสื่อสารระหว่างกันสอบถามแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นลักษณะของการสื่อสารของผู้ที่มีความรู้

สุดาวดี กิตติไพวานนท์ (2537) ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานสุขศึกษาในสถานพยาบาล ผลการวิจัยพบว่าด้านการให้สุขศึกษา เจ้าหน้าที่ขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ สื่อและอุปกรณ์การให้สุขศึกษาไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อขาดแหล่งสนับสนุนความรู้ทางสุขศึกษา ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักวิชาการได้และเรื่องการจัดทำหรือผลิตสื่อการสอน โรงพยาบาลชุมชนขนาด 60 เตียง มีการปฏิบัติมากกว่าโรงพยาบาลชุมชนขนาด 10 เตียง และโรงพยาบาลชุมชนขนาด 30 เตียง มีการปฏิบัติมากกว่าโรงพยาบาลชุมชนขนาด 10 เตียงที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

อัจฉริยา ดุลยกาญจน์ และคณะ (2537) ได้ศึกษาการประเมินผลสื่อที่ใช้ในการดำเนินงานสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์ด้านสาธารณสุขจังหวัดนครพนมโดยใช้สื่อสุขศึกษาและประชาสัมพันธ์ทำให้ประชาชนเกิดความสนใจในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสาธารณสุข และหรือสนใจในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารด้านสาธารณสุขได้หรือไม่ ผลการวิจัยพบว่า สื่อบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่สถานีอนามัยเป็นสื่อที่ได้รับความเชื่อถือและประชาชนสนใจที่จะรับทราบข้อมูลข่าวสารรวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลสามารถรับรู้ได้ง่ายและสะดวก ดังนั้นควรมีการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ทั้งในด้านเทคนิคการติดต่อสื่อสารความรู้ความสามารถในการเผยแพร่สื่อบุคคลเป็นสื่อที่น่าสนใจ เพราะมีการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง รองลงมาเป็นข่าวสารที่ได้จากหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน

ระเด่น หัสดี (2536) ได้ศึกษาการวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตการกระจายความต้องการสื่อสารศึกษาและประชาสัมพันธ์โรคเอดส์ในประเทศไทย ปีงบประมาณ 2535 พบว่าสื่อเอดส์ที่ผลิตมากที่สุดคือแผ่นพับ หน่วยงานที่ผลิตสื่อเอดส์มากที่สุดคือกระทรวงสาธารณสุข ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตสื่อเอดส์พบว่าด้านนโยบายและเป้าหมายไม่ชัดเจน ขาดทักษะ อุปกรณ์การผลิต และข้อมูลข่าวสารสถานการณ์โรคเอดส์ที่นำมาเป็นข้อมูลไม่ทันสมัยตามสภาพความเป็นจริง ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงสภาพความต้องการสื่อสารศึกษาและประชาสัมพันธ์โรคเอดส์ในประเทศไทย มีสภาพที่ขาดทิศทางในการดำเนินการและความความต้องการสื่อเอดส์ในแต่ละระดับแตกต่างกัน และสื่อบางชนิดไม่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย จึงควรนำหลักวิชาการ ด้านการผลิตและการใช้สื่อมาดำเนินการอย่างเป็นระบบ ให้ครบวงจรเหมาะสมกับสภาพความต้องการในการผลิตการกระจายและความต้องการสื่อสารศึกษาและประชาสัมพันธ์โรคเอดส์ในประเทศไทย

บุญส่ง แฉ่งสว่าง (2535) ได้วิเคราะห์การใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยสำหรับประชาชนของเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลและสถานบริการสาธารณสุขในกรุงเทพมหานคร พบว่า

สื่อที่ใช้กันแพร่หลายมากที่สุด คือสื่อประเภทโปสเตอร์ เอกสารแผ่นพับ สื่อที่ประชาชนสนใจมากที่สุดคือเทปวีดิทัศน์ รองลงมาได้แก่ ภาพยนตร์ โปสเตอร์ เทปบันทึกเสียง และสิ่งที่เจ้าหน้าที่ต้องการมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ เอกสาร/แผ่นพับ โปสเตอร์และเทปวีดิทัศน์ นอกจากนี้ยังให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานสุขภาพ คือ รัฐบาลควรให้งบประมาณผลิตสื่อที่ประชาชนสนใจมากขึ้น ควรมีการอบรมเจ้าหน้าที่เรื่องสื่อและการใช้สื่อ หน่วยงานที่ผลิตสื่อควรทำเอกสารบัญชีรายชื่อสื่อที่ใช้ในการเผยแพร่และควรจัดให้มีศูนย์ผลิตและบริการสื่อให้แก่โรงพยาบาล สถานบริการสาธารณสุขทั่วประเทศ

ประวิทย์ ปรัชญคุมภ์ และคณะ (2529) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการให้สุขศึกษารายบุคคลกับรายกลุ่มในผู้ป่วยโรคหนองในที่ศูนย์กามโรค เขต 6 จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า การให้สุขศึกษารายบุคคลทำให้พฤติกรรมของผู้ป่วยเปลี่ยนแปลงไป ในทางที่พึงประสงค์มากกว่า การให้สุขศึกษารายกลุ่ม การให้สุขศึกษารายบุคคลมีความสัมพันธ์กับการมาตรวจซ้ำ การกลั่นปัสสาวะ การงดดื่มเหล้าเบียร์และจำนวนครั้งที่ชายเป็นโรคกามโรคซ้ำอีก

พรพรรณ ไผ่กระโทก (2529) ได้ศึกษาระบบบริการให้คำปรึกษาทางสุขภาพในโรงพยาบาลทั่วไปและผลที่มีต่อผู้รับบริการศึกษาเฉพาะกรณี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระบบบริการให้คำปรึกษาทางสุขภาพในโรงพยาบาลทั่วไป และลักษณะของการให้คำปรึกษา ผลของการศึกษาที่สำคัญ 1) ระบบการบริหารของบริการให้คำปรึกษาทางสุขภาพเป็นไปตามขั้นตอนและลักษณะของการให้คำปรึกษาทางสุขภาพรายบุคคลเน้นลักษณะให้ข้อมูลทางด้านสุขภาพ ข้อเสนอแนะโรงพยาบาลที่มีการให้บริการให้คำปรึกษาทางสุขภาพดังกล่าวนี้ ควรประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการบริการให้ละเอียดและกว้างขวางเป็นที่รู้ทั่วถึงกัน

สมจิตต์ วิริยานนท์ และคณะ (2528) ได้ศึกษาเรื่องสื่อการศึกษาเพื่อผู้ป่วยในโรงพยาบาลผลการวิจัยพบว่าผู้ป่วยที่ได้รับสุขศึกษาเรียนรู้เรื่องโรคกระเพาะอาหารได้ดีกว่าผู้ป่วยที่ได้รับสุขศึกษาตามปกติและการสอนโดยใช้ภาพพลิกประกอบคำบรรยายช่วยให้ผู้ป่วยเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าการใช้สื่อการศึกษาชนิดอื่น

สุจิตรา สุนทรทรัพย์ (2528) ได้ศึกษาเรื่องการใช้โสตทัศนูปกรณ์เพื่อการเผยแพร่ความรู้ในการวางแผนครอบครัวในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าปัญหาที่หน่วยงานพบมากที่สุดได้แก่ขาดงบประมาณ และเจ้าหน้าที่เผยแพร่ โสตทัศนูปกรณ์ในการเผยแพร่ความรู้การวางแผนครอบครัวที่ใช้มากที่สุดในกรุงเทพมหานครเป็นโสตทัศนูปกรณ์ประเภทกิจกรรม ส่วนประเภทกราฟิกและเอกสารสิ่งพิมพ์ได้แก่เอกสารเล่มผู้รับบริการเห็นด้วยอย่างมากกับการใช้ภาพยนตร์ในการโฆษณาความรู้ในด้านการวางแผนครอบครัวและให้ความเชื่อถือข่าวที่มาจากโทรทัศน์

โศกทัศน์อุปกรณ์ประเภทเครื่องฉาย การจัดรายการและกิจกรรมเป็นสื่อการสอนที่เหมาะสมในการเผยแพร่ความรู้การวางแผนครอบครัวในกรุงเทพมหานคร

กองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดกาฬสินธุ์ (2527) ได้ทำการศึกษาเรื่องผลกระทบการให้สุศึกษาแก่ผู้นำเรื่องไข้เลือดออกในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า การแนะนำให้สุศึกษาโดยสื่อบุคคลมีผลทำให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมไข้เลือดออกเพิ่มขึ้น ข้อเสนอแนะทางสุศึกษา 1) การให้สุศึกษากับประชาชนในชุมชนควรคำนึงถึงปัจจัยทางด้านการศึกษา อาชีพและลักษณะชุมชนที่แตกต่างกันด้วย 2) การให้สุศึกษาโดยการอบรมผู้นำชุมชนเพื่อให้มีการถ่ายทอดไปสู่ประชาชนนั้นยอมรับว่าเป็นวิธีการที่ได้ผล

บัญญัติ อดิบุรณกุล และคณะ (2527) ศึกษาสภาวะการณ์ปัจจุบันของการดำเนินงานสุศึกษาในงานสาธารณสุขมูลฐาน วัดอุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาวะการณ์ปัจจุบันของการดำเนินงานสุศึกษาที่เหมาะสมในงานสาธารณสุขมูลฐาน ผลการศึกษาที่สำคัญ 1. แผนงานโครงการสุศึกษา (ในแผน 5) มีนโยบายเด่นชัด เป้าหมายและการใช้ดำเนินงานล่าช้ามาก 2. กิจกรรมสุศึกษาในส่วนภูมิภาคทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบลส่วนใหญ่ขาดแผนปฏิบัติงานที่แน่นอนแต่ก็ยังมีกิจกรรมสุศึกษาอยู่ ข้อเสนอแนะทางสุศึกษา 1) นโยบายทางสุศึกษามีความแน่ชัด แต่ขาดการถ่ายทอดที่ดี จึงควรถ่ายทอดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมให้เน้นนโยบายเป็นเชิงปฏิบัติมากกว่าที่เป็นในปัจจุบัน 2) พัฒนาการที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยเฉพาะองค์กรประสานงานระดับชาติ 3) ควรจัดทำแผนงานสุศึกษาในลักษณะที่เป็นกลางคือหน่วยงาน โครงการต่าง ๆ ผลสมผสานการดำเนินงานได้และให้มีความชัดเจนเรื่องกระบวนการดำเนินงาน การใช้ วิธีการ เป้าหมายและสิ่งที่สำคัญก็คือ 4) ควรพัฒนาสื่อในห้องถิ่นเพื่อให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร 5) ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดระบบการให้ความรู้ ข้อมูล และการติดต่อสื่อสารในหมู่บ้าน

ปวงพล ภัทรากร (2527) ได้ทำศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการสุศึกษาในชุมชน โดยการใช้สื่อสุศึกษาประเภทต่าง ๆ วัดอุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการสุศึกษาในชุมชนโดยผ่านสื่อมวลชน และสื่อมวลชนโดยการใช้สื่อสุศึกษาประเภทต่าง ๆ คือวิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ผลการศึกษาที่สำคัญ 1) สื่อสุศึกษา 3 ประเภท คือวิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และการปฏิบัติด้านสาธารณสุขของประชาชน 2) สื่อสุศึกษาประเภทที่มีผลต่อการเพิ่มความรู้ ความเข้าใจ เจตคติและการปฏิบัติด้านสาธารณสุขมีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ วิทยุกระจายเสียง ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข/อาสาสมัครหมู่บ้านและหนังสือพิมพ์ ข้อเสนอแนะทางสุศึกษา ในการใช้สื่อให้มีประสิทธิภาพต้องคำนึง

ถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของสื่อแต่ละชนิดเป็นสิ่งสำคัญ เช่น สื่อสุศึกษาประเภทวิทยุกระจายเสียง ต้องคำนึงถึงการเตรียมเนื้อหา รายการ และเวลาออกอากาศ และข้อจำกัดในการรับฟังในพื้นที่

อนันต์ เมนะรุจิ และคณะ (2527) ได้ศึกษาบทบาทของผู้สื่อข่าวสารสาธรรณสุข ด้านสุศึกษาในงานสารสาธรรณสุข ผลการศึกษาพบว่าผู้สื่อข่าวสารสาธรรณสุขและอาสาสมัคร หมู่บ้าน มีบทบาทด้านสุศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ส่วนมากให้สุศึกษารายบุคคล บทบาทหลักในการ ให้สุศึกษาและเตรียมชุมชนเป็นของเจ้าหน้าที่สารสาธรรณสุข

วชิรา กสิโกศล และคณะ (2526) ศึกษาผลของการได้รับและไม่ได้รับคำแนะนำจาก พยาบาลอนามัยชุมชนเกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารกของสตรีที่ฝากครรภ์และคลอดที่โรงพยาบาลใน กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ 1) ทราบถึงผลของการติดตามให้คำแนะนำแม่ หลังคลอดที่บ้านเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก 2) เปรียบเทียบการเรียนรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยง ดูเด็กของหญิงหลังคลอดที่มีความแตกต่างกันทางฐานะ เศรษฐกิจและสังคม พบว่ากลุ่มที่มี พยาบาลอนามัยชุมชนเยี่ยมให้คำแนะนำที่บ้านทำการเลี้ยงดูบุตรดีกว่ากลุ่มที่ไม่มีการติดตามเยี่ยม ให้คำแนะนำที่บ้าน ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานสุศึกษา การให้สุศึกษากับแม่ขณะที่อยู่ โรงพยาบาลหรือติดตามเยี่ยมให้คำแนะนำที่บ้านเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กจะมีผลให้การเลี้ยงดูเด็กดี ขึ้น ฉะนั้น สถานบริการทางการแพทย์ทุกแห่งน่าจะมีการให้สุศึกษาแก่แม่ที่มารับบริการทุกคน อย่างสม่ำเสมอ การให้สุศึกษาในโรงพยาบาลสามารถให้ได้ทั้งแบบเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งการติดตามเยี่ยมบ้านเพื่อให้คำแนะนำเพิ่มเติมและให้การช่วยเหลือ ตามความจำเป็น

ทัศนาวดี สุขารมณ (2525) ได้ศึกษาช่องทางในการรับสารที่มีผลต่อการยอมรับการคุม- กำเนิดแบบชั่วคราวและแบบถาวรของสตรีผู้รับบริการที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ วัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาลักษณะการรับสารในเรื่องต่าง ๆ ของผู้รับบริการคุมกำเนิดแบบชั่วคราวและแบบถาวรตลอด จนช่องทางในการรับสารที่เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งครั้งสุดท้ายก่อนการ ยอมรับบริการและองค์ประกอบอื่นที่มีส่วนสำคัญต่อการยอมรับการคุมกำเนิด ผลการศึกษาที่ สำคัญ พบว่า 1) สตรีผู้มารับบริการส่วนใหญ่รับข่าวสารบ้านเมืองโดยทั่วไปในช่วงเวลากลางวันจาก วิทยุมากส่วนในตอนกลางคืนรับจากโทรทัศน์ 2) แหล่งข่าวส่วนบุคคลเป็นแหล่งข่าวที่สำคัญที่สุดในการ ให้ความรู้ครั้งแรกเกี่ยวกับวิธีคุมกำเนิด ข้อเสนอแนะทางสุศึกษา 1) สื่อบุคคลที่เคยรับบริการ ไปแล้วนั้นควรได้รับการพิจารณาเพื่อเป็นแหล่งเพิ่มจำนวนผู้รับบริการ 2) แม้ว่ากรุงเทพมหานครจะ เป็นแหล่งรวมสื่อมวลชนทุกแขนงแต่กลับพบว่าสื่อมวลชนมีบทบาทน้อยมากน่าจะมีการศึกษาว่า เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

บุญส่ง แจ่มสว่าง (2525) ได้วิเคราะห์การใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยสำหรับประชาชนของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลและสถานบริการสาธารณสุขในกรุงเทพมหานคร วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยสำหรับประชาชนของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลและสถานบริการสาธารณสุขในเขตกรุงเทพฯ ผลการศึกษาที่สำคัญ 1) สื่อที่ใช้แพร่หลายมากที่สุด คือ สื่อประเภทโปสเตอร์และประเภทเอกสาร/แผ่นพับ 2) ประชาชนสนใจเทปโทรทัศน์มากที่สุดรองลงมาได้แก่ภาพยนตร์และโปสเตอร์ เทปบันทึกเสียง 3) สื่อที่เจ้าหน้าที่ต้องการมากที่สุด คือ เอกสาร/แผ่นพับ โปสเตอร์ เทปโทรทัศน์

สรุป จากงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วนั้นมีปัญหาในการผลิตและใช้สื่อสุขศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น ขาดบุคลากรและเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำ ขาดงบประมาณสนับสนุน สื่อสุขศึกษามีจำนวนไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรทางด้านสาธารณสุขที่คอยให้ความรู้ทางด้านสุขศึกษา ขาดอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ก็พบว่าสื่อสุขศึกษาก็เป็นส่วนสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้มารับบริการ ผู้ป่วย ผู้ที่สนใจได้เป็นอย่างดี

2.5.2 ผลงานวิจัยต่างประเทศ

สไนเดอร์ (Snyder, 1997) ทำการทบทวนงานวิจัยการให้สุขศึกษาเพื่อป้องกัน HIV ในวัยรุ่นโดยใช้สื่อพื้นฐานจากข้อมูลการเพิ่มขึ้นของ HIV หลังปี ค.ศ. 1960 ทำให้มีการให้ความสนใจกับการให้สุขศึกษาที่มีประสิทธิภาพกับวัยรุ่น การเลือกและการเผยแพร่สื่อสุขศึกษาเพื่อให้ความรู้กับวัยรุ่นยังเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาเพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้คือ การมีเพศสัมพันธ์ในวัยแรกรุ่นเพิ่มมากขึ้นผลของบุคคล สิ่งแวดล้อมต่อความรู้ทัศนคติและความเชื่อ การลดลงของความช่วยเหลือจากทางครอบครัวและการสวนทางกันของนโยบายเกี่ยวกับการให้ความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษาและการมีเพศศึกษาในโรงเรียนหรือการขายบริการของวัยรุ่น

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยเรื่องนี้เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยต่าง ๆ ที่เลือกมาในประเด็นที่เกี่ยวกับผลของสื่อต่อการป้องกัน HIV ในวัยรุ่น โดยศึกษาประเด็นของความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการป้องกัน HIV พบว่ามีผลเล็กน้อยจนถึงปานกลางในการใช้สิ่งพิมพ์และวีดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอนและสิ่งพิมพ์กับวีดิทัศน์ การใช้รูปแบบสิ่งพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วีดิทัศน์ในสมาชิกได้ผลดีกว่าวิธีอื่น ๆ ตามด้วยคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบ่งออกเป็นขอบเขตส่วนประกอบเหมือนกันของผล แสดงให้เห็นถึงความเหมือนกันของกลุ่มโดยใช้ชนิดของสื่อพบว่าสื่อวีดิทัศน์มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของความรู้อย่างมาก สิ่งพิมพ์มีผลต่อทัศนคติและสิ่งพิมพ์กับวีดิทัศน์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผลที่ได้นี้จะต่างกันออกไปในกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุโดยในเด็กมีผลสูงกว่าผู้สูงอายุ ผล

การศึกษานี้เห็นว่าควรมีการให้สุศึกษากับวัยรุ่นต่อไปและเป็นแนวทางให้นักศึกษา นักวางแผน ได้คำนึงถึงรูปแบบการเผยแพร่และการประเมินสื่อเกี่ยวกับการให้สุศึกษาเรื่องเอดส์

สมิธ (Smith, 1996) ได้ศึกษาเรื่องสื่อสารข้อมูลทางด้านสุขภาพกับผู้ฟังวัยกลางคน การศึกษาการใช้สื่อและสื่อบุคคล ผลการศึกษาในอีก 20 ปีข้างหน้าเด็กในรุ่นนี้ 97 ล้านคนจะกลายเป็นคนอายุ 50 ปี พฤติกรรมสุขภาพของพวกเขาวันนี้จะเป็นตัวกำหนดสถานะสุขภาพ คุณภาพชีวิต และค่ารักษาพยาบาลของพวกเขาในอนาคตตลอดจนค่ารักษาพยาบาลที่ชุมชนและครอบครัวจะต้องรับผิดชอบพวกเขา วัยกลางคนอาจถือได้ว่าเป็นช่วงที่สำคัญในการปรับปรุงพฤติกรรมซ้ำ จะมีผลกระทบต่อชีวิตในวัยชราให้การศึกษาให้กับคนวัยกลางคน มักจะเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เสี่ยงและให้ผ่านสื่อ การศึกษาค้นคว้านี้ทำการศึกษาในคนวัยกลางคนประมาณ 46-64 ปี ที่ศรัทธาและรับรู้ข่าวจากสื่อมวลชนต่าง ๆ สำหรับเผยแพร่ข้อมูลทางสุขภาพ การสำรวจโดยสุ่มทางโทรศัพท์พลเมืองใน North Carolina ในปี 1995 ถามเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ เช่น การสูบบุหรี่ อาหาร การออกกำลังกายและเจตคติทางสุขภาพใน 3 กลุ่มอายุ คือ 18-45 ปี 46-64 ปี และ 65 ปีขึ้นไป ตัวอย่างทั้งหมด 285 คน จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าคนวัยกลางคน (46-64 ปี) เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่มากกว่า แต่ทานอาหารที่มีประโยชน์หรือออกกำลังกายน้อยกว่าในกลุ่มที่อายุน้อยกว่า (18-45 ปี) แต่สูบบุหรี่น้อยกว่าทานอาหารที่มีประโยชน์และออกกำลังกายมากกว่ากลุ่มคนแก่ กลุ่มวัยกลางคนคิดเกี่ยวกับเรื่องการแก่และตายน้อยกว่าอีก 2 กลุ่มและมีความมั่นใจในความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมากกว่า เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ทางสุขภาพ เจตคติความเชื่อและการใช้สื่อในกลุ่มวัยกลางคนโดยแบ่งออกเป็น 1) พวกทานอาหารถูกสุขลักษณะและชอบอ่านนิตยสาร และฟังวิทยุ 2) กลุ่มออกกำลังกายอ่านหนังสือพิมพ์และฟังวิทยุ 3) กลุ่มที่สนใจเรื่องสุขภาพในอนาคตข้างหน้าและชอบฟังวิทยุ 4) พวกที่มีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้และชอบอ่านนิตยสาร 5) พวกที่ชอบคิดถึงเรื่องการแก่และการตาย จะชอบอ่านนิตยสาร

พบว่าในกลุ่มวัยกลางคนที่สนใจเรื่องสุขภาพจะชอบอ่านนิตยสารและฟังวิทยุ จึงน่าที่ผู้ให้สุศึกษาจะเอาข้อมูลตรงนี้ไปพิจารณาเลือกใช้สื่อ

โอลิฟ (Olive, 1996) ได้ศึกษาวัฒนธรรมและเรื่องราวเกี่ยวกับสุขภาพและการเจ็บป่วยการวิเคราะห์เรื่องของผู้หญิงและสื่อเกี่ยวกับมะเร็งเต้านม งานวิจัยทางสุขภาพพบว่าผู้หญิงมักไม่ได้ตรวจมะเร็งเต้านมด้วยตนเองหรือไปตรวจมะเร็งเต้านมทั้ง ๆ ที่มีการเผยแพร่เรื่องนี้ตามสื่อโทรทัศน์ต่าง ๆ แล้วการศึกษาเรื่องนี้จึงศึกษาหาความเชื่อมโยงเรื่องราวของผู้หญิงกับข้อเสนอแนะเรื่องมะเร็งเต้านมผ่านสื่อในการศึกษาแบ่งออกเป็นเพศและกลุ่มชาติวรรณะ โดยสัมภาษณ์ผู้หญิง 8 คน (4 คนผิวดำ, 4 คนผิวดำ) เพื่อดูว่าประสบการณ์ที่ผ่านมาเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ จะมีผลต่อความรู้เรื่อง

มะเร็งเต้านม การป้องกันและการตรวจมะเร็งเต้านมหรือไม่ การวิเคราะห์ที่ใช้วิธีโดยการบอกเล่า พบว่าผู้หญิงทั้งหมดรู้สึกว่าการตรวจมะเร็งเต้านมเป็นสิ่งท้าทายให้มีความพยายามที่จะดำรงชีวิต และรู้สึกว่าผู้ชายโชคดีกว่า พวกนี้มีความต้องการที่จะมีความรู้เกี่ยวกับมะเร็งเต้านม

เนื่องจากนิตยสารเป็นสื่อที่นิยมในผู้หญิงและเป็นสื่อเผยแพร่ข้อมูลสุขภาพในผู้หญิงจากการวิเคราะห์บทความ 46 บทความในนิตยสารผู้หญิง ช่วงปี 1982-1996 โดยการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่าสื่อเกี่ยวกับประสบการณ์มะเร็งเต้านมเป็นสงครามระหว่างเทคโนโลยีและมะเร็ง นิตยสารครอบคลุมเนื้อหาที่ไม่กระตุ้นให้ผู้หญิงควรทำตามคำแนะนำในการตรวจมะเร็งเต้านมสร้างให้เกิดความขัดแย้งระหว่างความเสี่ยง การตรวจและข้อมูลเกี่ยวกับการรักษา การศึกษานี้นำเสนอกลยุทธ์ในการพัฒนาการสื่อสารของแพทย์และบริการเผยแพร่ข้อมูลในชุมชน

ครูซ (Cruz, 1993) ได้ศึกษาสื่อและการศึกษาความเชื่อมโยงในกลุ่มแอฟริกัน อเมริกัน ที่สูบบุหรี่ การสูบบุหรี่ถือว่าเป็นสาเหตุการตายก่อนวัยที่สามารถป้องกันได้ในสหรัฐอเมริกาถึงแม้ว่าการใช้ยาสูบลดลงแต่ไม่ลดลงในกลุ่มหญิงผิวดำ เพราะความชุกของการสูบบุหรี่ของหญิงผิวดำในอเมริกายังสูงอยู่อัตราการเลิกสูบบุหรี่ยังต่ำและมีโรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่สูงมาก การศึกษานี้หาว่าสื่อต่าง ๆ 4 ชนิด จะมีผลต่อการเลิกสูบบุหรี่ของหญิงผิวดำอเมริกันอย่างไร ตัวอย่างที่ทำการศึกษาคือเป็นเมืองทางฝั่งตะวันออก 4 เมือง จำนวนตัวอย่าง 1017 คน สื่อมวลชนและการศึกษาถือเป็นตัวแปรอิสระ จากการศึกษาพบว่าสื่อวิทยุมีความสัมพันธ์กับการเลิกบุหรี่ การใช้วิทยุและผู้ที่มีการศึกษาดำมีความสัมพันธ์กับการสนับสนุนการใช้กฎหมายควบคุมยาสูบ เมื่อพิจารณาปฏิสัมพันธ์ของสื่อกับการศึกษาพบรูปแบบต่าง ๆ ขึ้น ผู้ฟังวิทยุที่มีระดับการศึกษานานกลางจนถึงสูงมีเหตุผลมากกว่าที่จะเลิกสูบบุหรี่เมื่อเปรียบเทียบกับพวกที่ไม่ฟังวิทยุในกลุ่มที่มีระดับการศึกษาเดียวกัน พบความแตกต่างเล็กน้อยในกลุ่มที่มีการศึกษาน้อยกว่า 12 ปี ในกลุ่มที่อ่านหนังสือเป็นประจำมีเหตุผลที่จะเลิกสูบบุหรี่มากกว่ากลุ่มที่ไม่อ่านหนังสือ ถ้าพวกเขามีการศึกษาน้อยกว่า 12 ปี กลุ่มที่ดูโทรทัศน์มากพบว่ามีแนวโน้มที่จะไม่เลิกบุหรี่ เมื่อเปรียบเทียบกับพวกที่ดูโทรทัศน์น้อยกว่า ซึ่งผลนี้ชัดเจนในกลุ่มที่มีการศึกษาน้อย

รูปแบบที่พบนี้สามารถอธิบายได้จาก 2 รูปแบบคือ Cultivation Theory ซึ่งกล่าวว่าสื่อและโทรทัศน์เป็นวัฒนธรรมที่มีอิทธิพล และ Weber's Concept ซึ่งกล่าวว่าคนเราจะรับเอาสิ่งที่เรารับรู้มาและสิ่งนี้จะมามีอิทธิพลต่อตนเอง

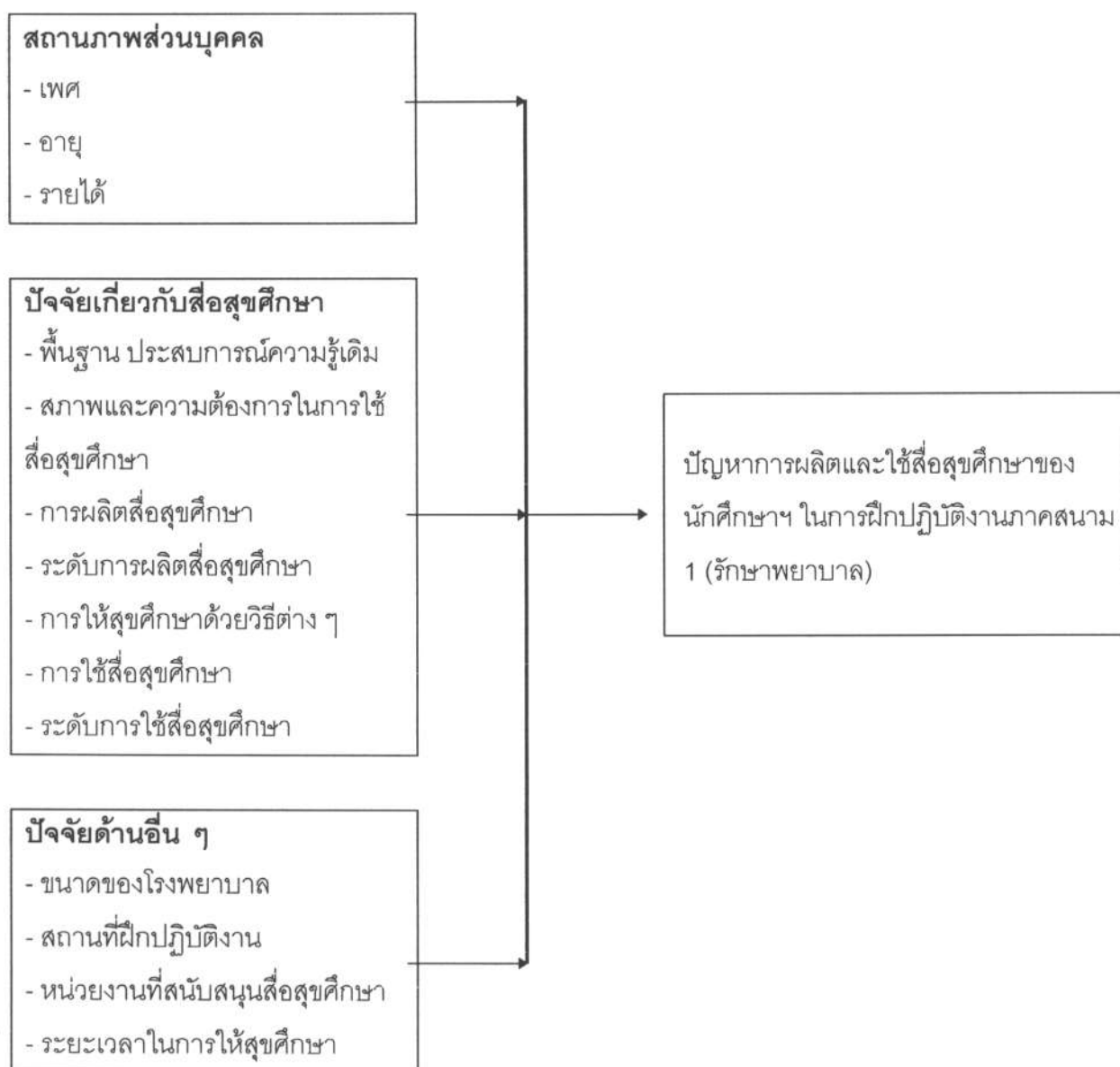
เดฟ (Dave, 1992) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลผลิตทางเทคโนโลยีสำหรับการศึกษาสารที่เป็นอันตราย ผลการวิจัยในปัจจุบันของการเริ่มใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ที่ออกแบบเพื่อสอนนักเรียน ครูและญาติเกี่ยวกับแอลกอฮอล์และยาอื่น ๆ ในการผลิตสื่อคำนึงถึงความเหมาะสมในการใช้ 1) เฉพาะกลุ่มที่ตอบรับการใช้อัลกอฮอล์มากกว่าความจริงซึ่งผิดกฎหมายและเป็นอันตรายสำหรับวัยรุ่น 2)

ข่าวสารที่เป็นตัวนำให้นักเรียนเลือก 3) เฉพาะกลุ่มนักเรียนที่ตัดสินใจอีกครั้งถ้ามีทางเลือก และ 4) แนวทางการให้นักเรียนแยกตัวจากผู้ที่เกี่ยวข้องการใช้แอลกอฮอล์หรือยาอื่น ๆ ของเขา ประเภทของการสอน ชนิดของสื่อ การบรรยายเนื้อหาใช้สิ่งที่เป็นไปได้ และความแข็งแกร่งอ่อน ประเด็นของเนื้อหาเสนอโดยโปรแกรมสุขศึกษา โดยใช้การสื่อสารดาวเทียม

เดอร์ โฟ เจม อาร์ เบรด แวร์เรน (De-foe,-James-R; Breed,-Warren. 1991) ได้ทำการศึกษาเรื่องการแนะนำเกี่ยวกับสุขศึกษา: ทางเลือกใหม่กรณีศึกษาถูกกำหนดการร่วมมือให้คำปรึกษาระหว่างนักเขียนบทโทรทัศน์เป็นตอน "All My Children" และครูสุขศึกษา คำปรึกษาในระยะ 6 ปี เรื่องของแอลกอฮอล์ "Arlene" เริ่มออกอากาศในเดือนมกราคม 1991 Arlene เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์บันทึกการให้คำปรึกษาระหว่างครูสุขศึกษาและนักเขียนบทโทรทัศน์ โดยโทรศัพท์และความถี่ของการพูดถูกควบคุมโดยความต้องการที่จะกล่าวถึงแอลกอฮอล์ บุคลิกลักษณะและสภาพแวดล้อมทางสังคม 7 แบบ (พฤติกรรมที่แสดงว่าแอลกอฮอล์ซึม) การร่วมมือให้คำปรึกษาถูกพัฒนาโดยนักอุตสาหกรรมและมีวัตถุประสงค์หลักของการตื่นตัวในอุตสาหกรรมสิ่งสำคัญที่คาดหวังคือการให้ความรู้เรื่องแอลกอฮอล์ การสาธิต "Arlene" ซึ่งเป็น "All My Children" จะมีเนื้อหา 7 แบบ ความตระหนักที่เป็นไปได้ในเรื่องของสื่อมวลชนในการให้สุขศึกษาและการรณรงค์ในเรื่องของ "Arlene's" ผู้สอนสุขศึกษาสามารถให้ความรู้ในแนวทางและลึกได้ในข่าวสารสุขภาพ บทบาทจะไม่ยากนัก ความยากรวมไปถึงวัดความก้าวหน้าของความรู้เพิ่มขึ้น เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติคือการพัฒนาความสามารถ ที่จะใช้หลักของความร่วมมือและงานกับสื่อที่ให้ความสนุกสนาน ในเรื่องจะบอกการเริ่มต้นการให้สุขศึกษาจะบอก 1) การวัดความรู้เหมือนวิธีอื่นจะต้องปรับปรุงเป็นสิ่งแรก เพื่อหาเวลาเฉลี่ย ในประเด็นของรายงานผู้ที่สนใจในสุขภาพมีโครงการที่จะแนะนำและ 2) ในด้านอื่น ๆ เมื่อมีความรู้ผู้สอนควรจะเลือกใช้สื่อและการปฏิบัติตามความสมัครใจในการรับปรึกษาและความร่วมมือ ดังนั้นจะต้องมีหลักฐานต้องมีการสังเกตโดยให้แสดงความคิดเห็น ไม่มีความคิดเห็นขัดแย้งกันหลีกเลี่ยงการโต้เถียง ในปัจจุบันวัฒนธรรมเน้นถึงสุขภาพการดำเนินชีวิตความร่วมมือ คำปรึกษามีความสัมพันธ์เมื่อมี 3 เงื่อนไข 1) ผู้สอนมีความสนใจอย่างแท้จริงในสื่อ 2) สื่อจะต้องแสดงให้เห็นและมีรางวัลในประเด็นสุขภาพ และ 3) เคารพสิทธิซึ่งกันและกันข้อคิดเห็นจะถูกเสนอสุดท้าย สื่อเหมือนวัสดุสุขภาพเป็นวัสดุจำนวนมากของการปฏิบัติ

สรุป จากงานวิจัยในต่างประเทศ จะพบว่าสุขศึกษามีส่วนสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในการให้ความรู้ การถ่ายทอดความรู้ แม้กระทั่งการสื่อสารให้มีความเข้าใจตรงกัน มองเห็นได้เป็นรูปธรรมมากขึ้น มีความสำคัญต่อการให้ความรู้ด้านการรักษาพยาบาล การป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพให้กับประชาชน สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับสุขภาพที่ดีและถูกต้องของผู้มารับบริการ ผู้ป่วยและประชาชนในชุมชนได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจและต้องการที่จะศึกษา เรื่องปัญหาการผลิตและใช้สื่อสุขศึกษา ของ นักศึกษานักศึกษาระดับประกาศนียบัตรสาธารณสุขศาสตร์ (สาธารณสุขชุมชน) ในการฝึกปฏิบัติงาน ภาคสนาม 1 (รักษาพยาบาล) ซึ่งมีความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ โดยการให้สุขศึกษาเพื่อให้ ผู้ป่วย ผู้มารับบริการ และผู้ที่สนใจทั่วไป ให้มีความรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพที่ ถูกต้องและดีขึ้น เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงและพัฒนาการผลิตและใช้สื่อสุขศึกษาในการเรียนการสอน รวมไปถึงการปรับปรุงการผลิตและใช้สื่อสุขศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกปฏิบัติงาน ภาคสนาม 1 (รักษาพยาบาล)



ภาพที่ 3 แผนภาพแสดงกรอบแนวคิดการวิจัย